

Preporođenje u poslanicama sv. Petra i Pavla.

Dr. Nikola Žuvić

Na više se mjesta govori u Novom Zavjetu o preporođenju: *ἀναγέννησις, ἀναγεννώω*, . . . re-gino (Lucret.), iterum nasci facio; de regeneratione hominis in Christo per iustificationem totumque opus redemptionis; 1 Petri 1, 3, 23; (cfr. Joh. 1, 13; 3, 3; 2 Cor 5, 17; Gal. 6, 15; Eph. 4, 24; Colos 3, 10; Tit. 3, 5; 1 Joh. 2, 29; 3, 9; 1. 18).¹

U knjizi Sudaca 16, 22 upotrebljavaju LXX istu riječ, kad govore o rastu i preporođenju vlasi na glavi, kao Propovjednik 1, 5 o ponovnom izlaženju sunca. Sinajski kodeks **N** ima tu istu riječ u prologu Sirahove knjige, Crkvenice, ali vjerojatno nije autentična; po svojoj prilici treba čitati *καταγενν* mjesto *ἀναγ*.

Osim starijih pisaca bavi se tim pitanjem par mladih. Od kojih neki objašnjavaju pojmove, drugi samu stvar. Inače se o preporođenju u Bibliji govori u komentarima, kad se redom dođe na klasična mjesta Ivana, Petra i Pavla. Cremer u svom rječniku Novog Zavjeta nema svih riječi, koje se nalaze u Novom Zavjetu, kao na pr. Zorell; iznosi samo važnije. Felten u svojoj biblijskoj historiji u članku pod naslovom: Teologija, koja obuhvata čitavi odsjek. Napose *Ehrhard Kittel* u svom teologijsko-biblijskom rječniku.²

Našu riječ *ἀναγεννησία* kao i prvotni pojam ne smijemo pomiješati i poistovjettij *παλιγγενεσία = παλιγγενεσία*,³ regeneratio, retro, retrorsum, rursus, ad novam vitam ortus, reditus ad vitam; Mt. 19, 28 o drugom životu s Bogom u nebu. Iz 65, 17; 66, 22; Dj. Ap. 21, 1 i 2 Petr. 3, 13. o budućoj obnovi sviju stvari, a da ne upotrebljava te riječi.

Više biblijskih mjesta je u intimnoj vezi, gdje je govor o unutrašnjoj obnovi i preporođenju po sv. krstu. Razlika u samim ri-

¹ Zorell Fr., *Lexicon Graecum Novi Testamenti*, pod *ἀναγέννησις*.

² *Theologisches Wörterbuch des Neuen Testaments*. Kleinmacher je ponukao Hittela da izda ovaj rječnik; on je već davno prije radio na tom rječniku i sakupio obilno gradiva.

³ Zorell, *Lex. Gr.* na riječ *παλεγ* —

ječima je fina nijansa, koje površni čitalac ne će primijetiti ni po kontekstu.

Riječ *παλιγγενεσία* upotrebljava *Filon Aleksandrijski*, kad govori o Kainovu zločinu prema bratu Abelu i tim ujedno prema ocu. Adam je mjesto ubijenog sina Abela dobio drugog; komu je nadjenao ime Set. Ovaj nadomjestak tumači Filon kao neko preporođenje, regeneraciju za Adama, koji je bio kao ubijen bez ljubljenog sina Abela. Kao da se po Setu preporodio, ponovno rodivši Abela *παλιγγένεσεν*. *Josip Flavije* upotrebljava istu riječ, kad govori o obnovi, pojačanju Židova, što bez sumnje treba shvatiti metaforički.⁴ *Cicero* ad Atticum zove preporođenjem svoj povratak u domovinu iz prognostva.

I.

1. Racionalisti iznose protiv biblijske katoličke nauke sadržaj iz poganskih misterija, ako se gdje govori o regeneraciji. *Loisy* kao da si je preuzeo kao cilj života sabrati sva mjesta u misterijima kao i u starim religijama, što god bi se gdje dalo iskoristiti protiv novozavjetne nauke.⁵

Za sv. Ivana vele, da je živio u Maloj Aziji, gdje je nauka o obnovi života bila izgrađena i proširena među šire slojeve. *Dr. Heigl* je dokazao, kako je riječ postojala⁶ i mogla se upotrebljavati. Ali bilo je to mnogo kasnije, u različitom značenju i sasvim drugoj nauci, nego li bi htjeli dokazati zaštitnici misterija.⁷ Kad je sv. Ivan pisao svoje evanđelje, postojala je već potpuno razvijena nauka u kršćanstvu. To nam jasno dokazuje sv. Petar svojom prvom poslanicom, koji se ne zaustavlja na ovoj riječi da nam protumači prvotno njezino značenje; znak da je nauka već prvim (najranije kršćanstvo) vjernicima bila jasna.

Isto vrijedi za Ivana glede poslanica sv. Pavla. Tit. 3, 5. iza riječi *παλιγγενεσίας* uvodi novi termin *ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου*. O djetinjstvu našem prema Bogu, posinovljenju po Bogu govori se kao i na drugim mjestima u Apostolovim poslanicama. Pojedine riječi postoje od prije, ali ne postoje gornje kompozicije kao tehnički termini. Ako se gdje i nalaze pojedinačno te riječi u poganskim misterijima ili u starim istočnim religijama, naravno u

⁴ Jos. Fl., *Antiquitates Judaicae* 11, 3, 9.

⁵ V. *Revue des religions*, prva dva sveska 1934. Urednik Dhorme. Napose priloži Loisyevi o božanskim životinjama u Egiptu i obnovi. Mogli bismo uključiti babilonske mitomane, koji iskorišćuju napose sezonski mit kao sliku, tip nauke, kršćanskog preporođenja.

⁶ Riječ *ἀναγενν-* i *παλιγγεν-* dosta rijetka kod klasika prema biblijskim spisima, koji ih u razmjerno kratkim spisima upotrebljavaju više puta.

⁷ *Wiedergeburt bei den Mysterien* str. 73. i dalje, izišlo kao svezak XII, 11/12. *Bibl. Fragen u Münsteru*.

različitim značenjima, kad se nalaze i u drugom gramatičkom odnosu. Kako Petar tako je i Ivan mogao imati uzor kod Pavla. Sva trojica konačno imaju isto vrelo — nauku Isusovu. Što više, kod Ivana je nauka nadovezana na historijski događaj, pohod Nikodema k Isusu po noći i njihov razgovor, Iv. 3, 1 sl. (3, 3. prema 1, 12. 13). Sva ostala mjesta u Ivanovim poslanicama kao I Iv. 2, 29; 3, 9; 5, 1. 18. nadovezuju se na prvu glavu evanđelja 1, 13.

2. Prije nego li pristupimo značenju nauke o preporođenju kod apostolskih prvaka, morali bismo je ispitati, kako se nalazi u spisima izvan biblijske literature. *Reitzenstein*, orijentalista i sakupljač literature poganskih misterija, previše popušta maštanju i vidi svagdje sličnosti, pače i jednakosti s kršćanskom naukom. Što više zaključuje i na ovisnost potonje.⁸ Ali nikako s pravom!

Reitzenstein se osobito pozivlje na hermetičke spise.⁹ *Hermetički spisi*, od *Ἡρμῆς μέγιστος*, sadržavaju tajne do kojih nije bilo moguće da dođu ni sami pristaše dotične nauke. U tim se spisima nalazi na više mjesta naša riječ i obrađuje neku vrst preporođenja.¹⁰ Pita se, o kakovom se preporođenju ovdje radi i kako je nastala ta nauka u hermetičkim spisima?

Hermetički su spisi, slobodno možemo kazati, zbirka spisa ne-
suvislog sadržaja, napisani na papyrosu, nadeni u Egiptu, a sadrže nauke raznih gnostičkih sekta, koje su se odlikovale svojom tajnovitošću, većinom nevjerojatnom fantastičnošću. Ali postoje i originalni hermetički spisi, na koje se Reitzenstein pozivlje. No i ovi su gnostičkog karaktera, a napisani su u Egiptu pod kraj drugom i u trećem stoljeću poslije Krista.

Pitat će se, od kuda taj rječnik i nauk u hermetičkim spisima s rječnikom i naukom u knjigama Novog Zavjeta. U Egiptu je cvalo to doba sinkretizma. Ovaj je sabrao nauke iz svih religija. Osobito se cijenilo, što je dolazilo iz Palestine i po Židovima. U velikoj su časti bile hebrejske riječi, napose imena.¹¹ Sinkretistički su pisci miješali hebrejska imena i riječi s etničkim. Naređivali su, da se izgovaraju uz simboličke akcije.

Kad su ovi spisi nastajali, bio je novozavjetni kanon već davno zaključen i bili su općenito prošireni i dobro poznati svi sveti spisi. Napose prva poslanca sv. Petra, koju i piše, prema mišljenju najvažnijih biblicista, iz Rima *ἐν Βαβυλῶνι* 5, 13 — središta car-

⁸ P o e m a n d r e s, passim.

⁹ Isto, str. 339 i dalje.

¹⁰ Isto, str. 344 i dalje.

¹¹ Židovski prozelitizam u dijaspori za vjeru otaca, slavu jezika i veličinu naroda ubrao je lijepih uspjeha. I sami su Židovi bili zaboravili stari jezik, kojim su napisane svete knjige. Izgovarali su riječi i imena iz tore sa strahopočitanjem i pridjevali su više puta imenima posebno značenje i moć.

stva onima, koji se nalaze u dijaspori 1, 1. Ne smeta gornjem, što izričito ne spominje Egipta kao ni toliko drugih pokrajina, koje su poslanicu posjedovale i danas je imaju. Ono navođenje pet provincija znači općenitost, isključuje usto određenje jedne pokrajine; poslanica se ima ustupiti i ostalima, i Egiptu. Lako bismo mogli dokazivati biblijski upliv na hermetičku i mnogu drugu gnostičku literaturu. Što više, dokazane su i mnoge interpolacije u tim spisima po kršćanskoj ruci. Nikako obratno!

II.

1. Lakše ćemo upoznati značenje biblijske obnove — preporođenja *ἀναγεννέσεως* kad najprije promotrimo *početak prve poslanice sv. Petra*. Tu susrećemo sam izraz dva puta 1, Petr. 3, 23, i smisao nam je jasan po bližem kontekstu. Jednostavna parafraza, a da ne uđemo niti u detaljnije verbalno tumačenje, razbistrit će samu stvar.

Natpis i uvod ove Petrove poslanice sličan je, kako to vidimo u početku poslanica sv. Pavla. Petar ističe svoj apostolat. Po kontekstu to mu nije samo kao funkcija, to je njegova vlastitost, ime, zahvaća mu čitavu osobu, Petrovu bit: Apostol Petar.

Komu piše? Ove nazivlje *παρεπιδήμιος* — advenis = strancima. *Παραγενόμενος ἐπιδήμιον*, koji nemaju stalnog boravišta, sele s jednog kraja na drugi. Nijesu s ovoga svijeta, »non enim habemus hic manentem civitatem...« Žid. 13, 14, kao i na drugom mjestu Pavao »scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino« 2 Kor. 5, 6. Pod riječju *διασποράς* misle neki na žido-kršćane. Ali kontekst više govori, da su čitaoci, koje ima Petar pred očima, kršćani koji su se obratili s poganstva. Gornju misao *παρεπιδήμιος* utvrđuje i riječju *διασποράς*, to jest piše onima, koji su daleko od očeva doma, domovine, nebeske domovine, gdje je otac nebeski dominus, — dom, domus.

Izraz *πρόγνωσιν Θεοῦ*, znači stanje od vijeka predviđeno od Boga nebeskog oca, kako nastavlja *πρόγνωσις, γνώσις*, i to Božja, združena s vječnom ljubavlju. Po ovom primjeru poučava i opominje sv. Pavao i Korinćane u prvoj poslanici, koje, jer se ponose nekim znanjem, nagovara i na ljubav (*ἀγάπη*) Božju (1 Kor. 8, 1 sl.). Samu *γνώσις* kao i gnosticizam zabacuje Apostol.

Πατρός, zato ne Sin, jer se Ocu pripisuje poziv, zvanje apostolsko, svećeničko, iz kog su stališa oni svi 1 Petr. 2, 9. Posljednji i glavni razlog je božanski izbor *ἐκλετοῖς* 1, 1.

Sve spada na *ἀναγεννέσις* 1, 3, 23; u najmanju ruku barem posredno. Izraz *ἁγιασμός πνεύματος* može se odnositi na osobu, koja posvećuje i sam način posvećenja, preporođenja. Sam

¹² Hundhausen, Kommentar d. 1. Petrusbriefes na ovo mjesto.

ἀγιασμός je djelovanje. Upravlja ga konstrukcija *πνεύματος* Općenito može značiti ili određivati način; ovdje je kauzalni genitiv

Daleko je od toga nauka u misterijima. Ovdje su svi dijelovi međusobno povezani s *κατά* 1, 3. *Aspersio sanguinis* 1, 2. u Starom Zavjetu je tip prolijevanja krvi Isusove, po kom nam je udijeljeno oprostjenje grijeha. Čovjek se ne opravdava vlastitom moći, djelima i krepošću. Potrebna je vjera, potpuna podložnost i uma (uz volju: djela kreposti) Kristu-Spasitelju. Tako su oba dijela međusobno združena — *κατά*. Pretpostavljaju i treći dio, koji povezuje prva dva i tumači ih: Božje djelovanje prouzroči — *πνεύματος* — u nama novo stanje *ἀναγέννησιν*.

2. U istoj stvari govori slično i sv. Pavao na više mjesta u svojim poslanicama, premda upotrebljava druge riječi i druge slike. U glavnom su isti čimbenici, koji ulaze: Bog, Božje milosrde, Spasitelj i obnovljeni čovjek. Već sam napomenuo neka mjesta. Ne može se dakle govoriti niti o sličnosti, pa ni vanjskoj, a kamoli o ovisnosti između Pavlova nauka i poganskih misterija.¹³

Novo stvorenje *καινή κτίσις* naučava Apostol u 2 Kor. 5, 17 i Gal. 6, 15, ali polazi s drugog stanovišta na oba mjesta i prema sv. Petru. Pozna preporođenje i naučava na više mjesta u posl. Rimljanima, a da ne upotrebljava spomenutih riječi. Klasičko teologijsko mjesto Rimlj. 5, 12 sl., pa 8, 1 sl., gl. 10; 12, 2 i drugdje. Obiluje parabolama Kološ. 3, 10. i navlastito Efež 4, 23 i dalje. *ἀνακαίνωσις, ἀνανέομαι, καινός ἀνθρώπος* i slično iz Pavlova su rječnika.

Izraz *ὁ θεός, πατήρ* je uvijek subjektom, početak smilovanja. Riječ *ἀναγέννησα*, Vulgata: regeneravit. Riječ *ἐλπίδα* jest objekt, *ζῶσα* gotovo jednako značenje (dakako atribut) kao *ζῶης* u značenju nade, proslave, vječnog života.

Nada kod Pavla predstavlja novo rođenje; u posl. Efež i ne govori o nadi, nego o obnovi u duhu — subjektivno-preporođenje po istini Kristovoj u svetosti i pravdi. Dok je na drugim mjestima nada sjeme preporođenja, princip novog života.

Da li se razumijeva ovdje novi fizički život, Objekt, preporođenja u misterijima? *πνεύματι, κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος* u čitavom Novom Zavjetu.

Apostol se mnogo bavi obnovom života, preporođenjem po uskrsnuću. Ne smrt i krv; u misterijima posljednje prevladavaju. Pavao ne dokazuje po smrti i krvi s razloga, što same riječi smrt i prolijevanje krvi već direktno označuju svršetak, a uskrsnuće uvodi život, ponovni život (posl. Rimljanima, 1. Korinćanima), koji nam daje živi Krist svojim uskrsnućem, *ἀναγενεσία* u Kristu, po Kristu, s Kristom.

¹³ V. Jacono, La *παλιγγενεσία* in S. Paolo e nell' ambiente pagano *Biblica* 15 (1934), str. 369—398.